

Elektrosjokkvåpenets plassering på maktpyramiden

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2021

Kand.nr: 690 & 691

Antall ord: 8774

Innhold

1.0	Innledning.....	3
1.1	Problemstilling	3
1.2.	Avgrensing og oppbygning av oppgaven.....	3
1.3.	Kort om elektrosjokkvåpen	4
2.0	Metode.....	5
2.1.	Teoretisk oppgave	5
2.2.	Metodisk forankring.....	5
2.3.	Forforståelse	5
3.0	Generelt om maktpyramiden	6
3.1.	Maktpyramiden som illustrasjon og hjelpemiddel	6
3.2.	Hva bestemmer hvor maktmidlene blir plassert på maktpyramiden?	9
3.3.	Elektrosjokkvåpeninstruksen.....	10
4.0	Hvor i maktpyramiden bør elektrosjokkvåpenet plasseres?	11
4.1.	Skadepotensial og ulemper for den maktmiddelet rettes mot.....	11
4.2	Skadepotensial og ulemper for tredjeperson	17
4.3	Skader og ulemper for politibetjenten	19
4.4	Nytte/effektivitet	20
5.0	Avslutning	22
5.1	ESVs plassering i andre lands maktmodeller	22
5.2	Oppsummering og konklusjon	24
	Litteraturliste	27
	Selvvalgt pensum	33

1.0 Innledning

1.1 Problemstilling

“Dersom et prøveprosjekt med elektrosjokkvåpen vedtas, må også dette plasseres inn i pyramiden”(NOU 2017:9, s. 60).

Uttalelsen er hentet direkte fra Justis -og beredskapsdepartementets utredning av politiet og bevæpning i 2017. Prøveprosjektet for bruk av elektrosjokkvåpen i norsk politi ble startet opp i 2019 og skulle opprinnelig pågå i 2 år, frem til 2020. Nylig ble det vedtatt at prøveprosjektet skal fortsette ut 2021 (Politiet, 2020a).

I januar 2020 uttalte Steinar Vee Henriksen og Bjørn Ivar Kruke i sin forskningsartikkel “The Force Continuum” at elektrosjokkvåpenet ikke har blitt gitt noen plass i maktpyramiden. I dag - april 2021 - ser vi at dette ennå ikke er gjort (Henriksen og Kruke, 2020, s. 9).

I denne oppgaven vil vi se på ulike momenter ved plassering av maktmidler og ulike sider ved elektrosjokkvåpen og har valgt følgende problemstilling:

Hvor i maktpyramiden bør elektrosjokkvåpenet plasseres?

1.2. Avgrensning og oppbygning av oppgaven

Vi vil i denne oppgaven starte med en forklaring av maktpyramiden. Her vil vi gjennomgå hvordan maktmodellen er bygget opp, hvordan den brukes og hvilken betydning den har for norsk politi. Vi vil også drøfte noen generelle svake sider ved pyramiden som maktmodell, da dette vil ha betydning senere i oppgaven. Grunnet ordbegrensning i oppgaven vil det ikke bli foretatt noen drøftelse av om maktpyramiden isolert sett er en hensiktsmessig modell å bruke for politiet. Vi vil imidlertid se til andre nordiske land sine maktmodeller, og sammenligne disse med vår egen maktpyramide.

Videre inneholder oppgaven en del der vi presenterer de momentene som virker inn når ulike maktmidler plasseres i pyramiden. Vi har valgt å skrive dette i et eget underkapittel, da dette naturlig nok vil være helt avgjørende for elektrosjokkvåpenet sin plassering. Dette vil også forhåpentligvis gjøre den senere drøftelsen av hvilken plassering elektrosjokkvåpenet bør ha mer ryddig og lettere å følge.

Selve drøftelsen av problemstillingen utgjør oppgavens hoveddel. Her vil vi ta for oss de sentrale spørsmålene som påvirker elektrosjokkvåpenets plassering, og drøfte dette opp mot

statistikk, lovverk, kunnskap og erfaringer på det aktuelle område. Vi vil benytte oss av både norske, nordiske og internasjonale kilder, for å gi et helhetlig bilde av maktmiddelet. Det er i denne delen av oppgaven vi vil legge hovedtyngden, og forhåpentligvis komme nærmere et svar på hvor i maktpyramiden elektrosjokkvåpenet bør plasseres.

Tilslutt vil oppgavens avsluttende del bestå av en oppsummering, der vi sammenfatter de ulike momentene og delkonklusjonene drøftingen har ledet til. Vi vil i denne delene også forsøke å besvare problemstillingene som oppgaven reiser og stå igjen med en konklusjon som forhåpentligvis kan være til videre nytte.

Fordeler og ulemper med elektrosjokkvåpen som et maktmiddel i seg selv, vil ikke bli omtalt i denne oppgaven. Vi drøfter heller ikke om maktmiddelet bør innføres som en del av politiets grunnutrustning.

Vi forutsetter at det norske prøveprosjektet om bruken av elektrosjokkvåpen utvides ytterligere, eventuelt at elektrosjokkvåpen innføres permanent som et maktmiddel for norske politifolk (Grindem, 2020a). Vi legger dette til grunn for å kunne drøfte det sentrale spørsmålet om elektrosjokkvåpenets plassering i maktpyramiden, og for å unngå å utvide oppgaven utover dette.

1.3. Kort om elektrosjokkvåpen

ESV er en forkortelse for elektrosjokkvåpen. Det er flere ulike begreper og forkortelser for denne typen maktmidler, blant annet Taser, MDV (mindre dødelig våpen) og el-våpen. Taser er en kjent betegnelse internasjonalt, og er navnet på den mest kjente merkevaren på dette feltet - Taser X2. Det er også denne modellen det norske politiet benytter seg av i sitt prøveprosjekt (Trædal, T.J., 2018). Vi vil videre i oppgaven hovedsakelig benytte oss av betegnelsen ESV.

Kort fortalt er ESV en pistollignende gjenstand, som ved drag i avtrekkeren skyter ut to piler med strøm på inntil 50.000 volt. Når disse elektrodene treffer kroppen lammes nervesystemet, og dermed også muskulaturen. Personen vil ikke være i stand til å bevege seg i om lag fem sekunder, og vil som et resultat av dette "fryse til" og falle i bakken. ESV har en rekkevidde på om lag syv meter, men kan også plasseres direkte mot kroppen og avgi strøm. Den sistnevnte metoden kalles for drivstøt, og har kun en smertepåførende effekt (NOU 2017:9, s. 209).

2.0 Metode

2.1. Teoretisk oppgave

Metode handler om “hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap” (Dalland, 2017, s. 51). Vi velger metode ut i fra en vurdering av hva som er best egnet til å besvare vår problemstilling (Dalland, 2017, s. 51). Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave. Denne type oppgave baserer seg på bruk og sammenligning av teorier og forskning som allerede foreligger på fagfeltet. Denne oppgaven vil dermed bygge på andre personers forskning og arbeid, og inneholde både kvalitative og kvantitative undersøkelser.

Vi har valgt denne oppgavetyper fordi vi ønsker å opprettholde mest mulig objektivitet i oppgaven. Ved å ikke bare benytte oss av intervjuer, men også kritiske forsknings- og fagartikler, vil vi lettere kunne danne oss et helhetlig bilde av ESV som verktøy. Med kunnskap om at det generelt er en positiv innstilling til ESV blant politifolk, ser vi på det som særlig viktig å benytte oss av ulike typer litteratur for å ikke gå glipp av motstridende meninger og perspektiver (Grindem, 2020b).

2.2. Metodisk forankring

Vi har innhentet informasjon og kunnskap til denne oppgaven ved å blant annet kontakte fagpersoner, se hen til utredninger, fagartikler og evalueringer, samt gjøre søk i åpne kilder. Vi har vært i kontakt med fagansvarlig for ESV-prøveprosjektet og fagansvarlig for opplæring på ESV i Norge. Vi har i tillegg vært i kontakt med Anders Lohne Lie. Han er blant annet en av forfatterne bak boken “Arrestasjonsteknikk” og har hatt en større rolle ved utarbeidelsen av maktpyramiden. Samtaler med han har vært avgjørende for vår forståelse av oppbyggingen av maktpyramiden, og hvilke momenter som er med i avgjørelsen av hvor de ulike maktmidlene er plassert.

For å få kunnskap om andre lands erfaringer med ESV har vi kontaktet Universitetet i Umeå, Sverige, og Polisyrrkeshögskolan i Finland. Vi har hatt kontakt med fagpersoner og ledere fra begge skolene, og blant annet gjennomført et intervju med finske Pasi Eronen som underviser i maktbruk på høgskolen i Finland (Eronen, korrespondanse, 2021). Vi har i tillegg fått innsyn i Sveriges evaluering av sitt prøveprosjekt på ESV i 2018/2019.

2.3. Forforståelse

«Forforståelse preger vår måte å se virkeligheten på» (Thurén, 2009, s. 70). Forforståelse handler om at vi mennesker har med oss forkunnskaper som påvirker hvordan vi tolker informasjonen vi tar inn.

Vi ser på dette som viktig å nevne i oppgaven da forforståelse som fenomen også vil påvirke oss i vår oppgaveskriving. Spesielt viktig har det vært å være bevisst vår egen forforståelse da valget av oppgave bygger på vår interesse for operativt politiarbeid, makt og våpenbruk. Vi har naturlig nok gjort oss opp meninger om elektrosjokkvåpen fra før. Vår holdning til ESV var i utgangspunktet positiv ved at vi oppfattet maktmiddelet som både enkelt å bruke, effektivt og lite skadelig. Selv hadde vi en oppfatning om at ESV hørte til langt nede på maktpyramiden, rett under pepperspray og batong. Ved å være bevisst dette har det vært enklere å forholde seg objektiv under arbeidet med oppgaven.

3.0 Generelt om maktpyramiden

3.1. Maktpyramiden som illustrasjon og hjelpemiddel

Maktpyramiden er en norsk modell som illustrerer ulike maktmidler og deres grad av fysiske skadepotensial. Maktpyramiden ble presentert av Lie og Lagestad i 2011 og skulle i utgangspunktet være et hjelpemiddel for studenter for lettere å forstå tankegangen bak bruken og valget av de vanligste norske maktmidlene. Maktpyramiden bygger på prinsippet om at norsk politi ikke skal benytte sterkere midler før lempelig midler forgjeves er forsøkt eller anses som utilstrekkelige eller ubrukelige (politilovens, 1995, § 6). Ikke bare fysisk maktbruk, men også tilstedeværelse og kommunikasjon, er representert i pyramiden. Dette gjenspeiler alminnelige regler for polititjenesten, der politiet, om forholdene tillater det, først skal forsøke å løse oppdraget gjennom råd, veiledning og pålegg (politilovens, 1995, § 6, 1. ledd).

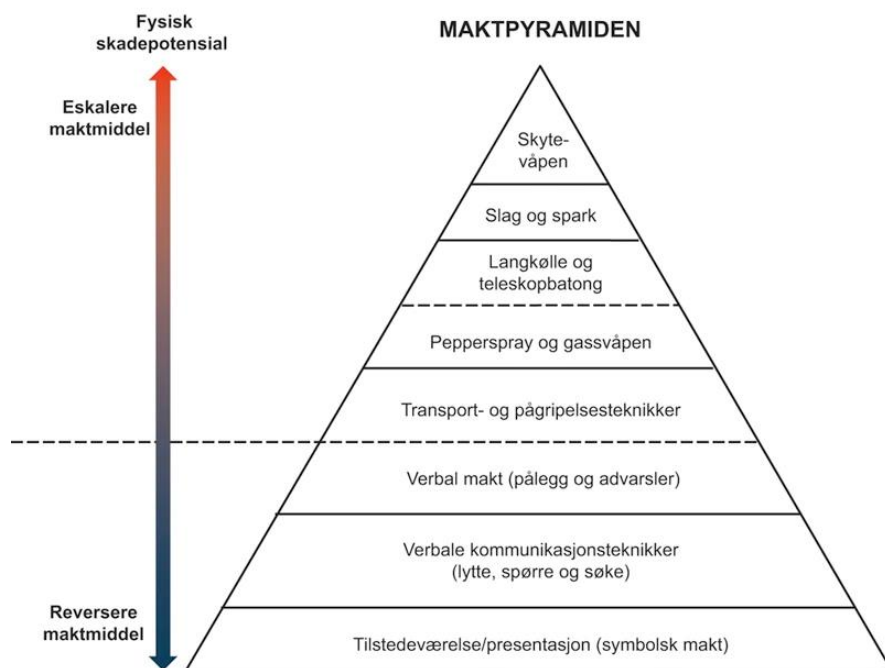

Fig. 1 Maktpyramiden, Lie & Lagestad, 2011, s. 10.

Hvor de ulike maktmidlene er plassert i modellen, bestemmes i henhold til Lie og Lagestad (Lie & Lagestad, 2011, s. 11), hovedsakelig etter politilovens § 6, og dens nødvendighets- og forholdsmessighetsprinsipp (politilovens, 1995, § 6). Nødvendighetsprinsippet stiller et krav om at inngrepet er nødvendig for å få utført tjenesteoppdraget. Videre kreves det gjennom forholdsmessighetsprinsippet at inngrepet må stå i forhold til overtredelsens art (Fredriksen & Spurkland, 2019, s. 63). Det er også av stor betydning for maktmidlenes plassering hvilket skadepotensial de anses for å ha. Dette omfatter både fysisk skade, psykisk skade og ubehag i inngrepet (Lie & Lagestad, 2011, s. 11). Vi kommer nærmere tilbake til dette i punkt; 3.2.

Ulikheter i skadepotensiale har medført at maktpyramiden er delt i to hoveddeler. Øvre del består av ulike midler som innebærer fysisk maktbruk, der man finner bruk av skytevåpen helt i toppen. På nedre del av pyramiden finner vi andre lempeligere midler for makt, blant annet symbolsk makt og tilstedeværelse (Figur 1).

Det er viktig å påpeke at maktpyramiden ikke er lovhjemlet. Det er opp til hver enkelt tjenesteperson å avgjøre om bruken av det valgte maktmidlet samsvarer med den aktuelle lovhjemmelen.

Maktpyramiden er ingen uttømmende modell, og inneholder kun de vanligste maktmidlene som benyttes i tjeneste av de aller fleste politibetjenter. Blant annet er bruk av hund, spikermatte og bryteverktøy ikke plassert i pyramiden.

Maktpyramiden er en velkjent modell for norske politifolk, og brukes i flere fag som en del av utdanning ved politihøgskolen (Politihøgskolen, 2020 s. 3). Maktpyramiden brukes også som et begrep av Spesialenheten når de avgjør sine saker (Spesialenheten for politisaker, 2018). Dette illustrerer bruken og betydningen maktmodellen har for det norske politiet. Til tross for at maktpyramiden er velkjent og mye brukt ser vi også noen utfordringer og baksider ved denne typen maktmodeller.

En sentral utfordring er at maktmidlene tilsynelatende er stilt opp hierarkisk, og at modellen fremstår statisk. Maktbruk med lavt skadepotensiale er plassert nederst, og jo høyere opp en kommer i pyramiden, jo større fysisk og psykisk skadepotensiale har maktbruken (Lie & Lagestad, 2011, s. 11). Det kan se ut som maktpyramiden fungerer som en trapp, der en «beveger deg oppover» i takt med trusselen en står ovenfor. Denne fremstillingen speiler imidlertid ikke bruken av makt i praksis, der hvert enkelt oppdrag er ulikt og dynamisk. For det første bruker man sjelden kun ett maktmiddel av gangen. Kommunikasjon, som vi finner helt nederst i maktpyramiden, vil for eksempel alltid brukes, selv om sterkere maktmidler også er i bruk. For det andre vil ulempene ved bruk av et maktmiddel ikke være de samme i alle situasjoner. Forholdsmessigheten ved bruk av et maktmiddel vil derfor variere etter omstendighetene. Lie og Lagestad påpeker selv denne utfordringen og fremhever at maktpyramiden er «veiledende da konkrete trusselvurderinger og taktiske hensyn raskt kan bytte om på hvilket nivå maktmidlene hører hjemme» (NOU 2017:9, s. 60).

Maktpyramiden ser tilsynelatende heller ikke ut til å ta hensyn til hvor effektivt maktmiddelet er. Det følger av politilovens § 6 at det ikke skal «benyttes sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige» (politilovens, 1995, § 6, 2. ledd). Dette vilkåret forutsetter at polititjenestepersonen selv må vurdere effekten av maktmiddelet sett opp mot skadepotensialet. Summen av ulemper maktmiddelet fører med seg er en stor del av forholdsmessighetsvurderingen, som maktpyramiden blant annet bygger på. Maktmiddelets effektivitet burde dermed også spille inn ved maktmidlenes plassering i maktpyramiden.

Flere andre land har også egne modeller for politiets maktbruk. I Sverige benytter man blant annet “våldstrappan”, som i stor grad illustrerer det samme poenget som maktpyramiden, men er utformet som en trapp (Polismyndigheten, 2016, s. 54).

I Finland har man “maktmedelcirkeln” som er utformet som et hjul. Dette hjulet rangerer ikke maktmidlene på samme måte som maktpyramiden eller “våldstrappan”, men skal illustrere det finske lovverkets prinsipper om at politibetjenten skal velge riktig maktmiddel i situasjonen man står i (Eronen, korrespondanse, 2021).

Et lignende makthjul benyttes også i Storbritannia (College of Policing, 2014). I New Zealand derimot brukes en modell kalt TOF -“Tactical Options Framework”. Modellen ser ut som et slags speedometer. De enkelte maktmidlene er ikke lagt direkte inn i modellen, men figuren illustrerer overgangene fra liten grad av maktbruk til stor grad av maktbruk (New Zealand Police, 2008, s. 11). De overnevnte landene har store samfunnsmessig og demografiske likheter med Norge, og er derfor gode kilder til sammenligning.

3.2. Hva bestemmer hvor maktmidlene blir plassert på maktpyramiden?

«Maktbruken i pyramiden tar utgangspunkt i politilovens nødvendighets- og forholdsmessighetsprinsipp. Her er det særlig av betydning hvor mye fysisk og psykisk skade/ubehag som kan forventes på person ved bruk av de ulike maktmidlene». (NOU 2017: 9, s. 60)

Som det er illustrert i modellen, vurderes maktmidlenes plassering i stor grad etter skadepotensiale i økende grad fra bunn til topp. (Det er her forutsatt riktig bruk etter instruks og opplæring). Dette vises blant annet ved at pepperspray og batong, som er likestilte maktmidler etter politiets instruks, ikke er på samme nivå i maktpyramiden (POD, 2017, s. 5-6). Dette forteller oss at teleskopbatong er blitt vurdert som et maktmiddel med større skadepotensiale enn pepperspray. På denne måten illustreres også prinsippene i politilovens § 6 som innebærer at det krever en strengere vurdering for å ta i bruk batong enn pepperspray (Lie & Lagestad, 2011, s. 13; politilovens, 1995, § 6).

Skadepotensiale er definert av Lie og Lagestad til å omhandle fysisk og psykisk skade (Lie & Lagestad, 2011, s.11). I den ovennevnte kilden fremkommer ingen konkret informasjon om hvilke momenter som er blitt vurdert under disse begrepene. Vi har valgt å dele de relevante momentene ved vurderingen av ESVs plassering i maktpyramiden i tre hoveddeler:

Skadepotensial og ulemper for den maktmiddelet rettes mot, skadepotensial og ulemper for tredjeperson og skadepotensial og ulemper for politiet selv. Med skadepotensial og ulemper menes både fysisk og psykisk påvirkning, tilsiktet og utilsiktet. Graden av smerte, og betydningen av dette, inngår også, men dette har vi behandlet som et isolert moment. Til slutt har vi valgt å drøfte effektiviteten av ESV, og hvordan dette kan innvirke på plasseringen i maktpyramiden. Aller først vil vi se på instruksene for bruk av elektrosjokkvåpen, og om den kan gi oss en indikasjon på hvor i maktpyramiden ESV bør plasseres.

3.3. Elektrosjokkvåpeninstruksene

Ved innføring av prøveprosjektet for bruk av ESV i Norge i 2019 ble det laget en midlertidig elektrosjokkvåpeninstruks (Instruks om bruk av elektrosjokkvåpen i politiet - prøveordning, 2018). På samme måte som i instruksene for de øvrige maktmidlene beskriver elektrosjokkvåpeninstruksene situasjoner der våpenet lovlig kan tas i bruk av politiet. Instruksene bygger på politilovens § 6, og inneholder blant annet en presisering av prinsippene om nødvendighet, forsvarlighet og forholdsmessighet knyttet til bruken av ESV (politilovens, 1995, § 6).

Instruksene gir ikke svar på hvor ESV burde plasseres i maktpyramiden, men ordlyden i instruksene kan gi oss en indikasjon på hvor man har sett for seg at våpenet naturlig hører hjemme:

“Elektrosjokkvåpen kan benyttes i situasjoner hvor det er fare for liv eller alvorlig personskade, eller når en tjenestehandling ellers ikke kan gjennomføres uten at tjenesteperson eller andre personer utsettes for fare for liv eller alvorlig personskade” (Instruks om bruk av elektrosjokkvåpen i politiet - prøveordning, 2018, § 6, 1.ledd).

Som ordlyden tilsier er det kun nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig å benytte seg av ESV i situasjoner der “det er fare for liv eller alvorlig personskade” eller “når en tjenestehandling ellers ikke kan gjennomføres uten at tjenestepersonen eller andre personer utsettes for fare for liv eller alvorlig personskade”. Sammenligner man instruksene om bruk av ESV med instruksene om bruk av blant annet pepperspray og batong, er vilkårene for ESV-bruk noe strengere. Ved bruk av pepperspray og batong stilles det blant annet krav om at personer ikke skal “utsettes for fare eller skade”. I instruksene for bruk av ESV er ordlyden derimot “utsettes for fare for liv eller alvorlig personskade”. Ord som “liv” og “alvorlig” gjør vilkårene for bruk av ESV tilsynelatende strengere enn for pepperspray og batong.

Våpeninstruksen, som blant annet beskriver situasjoner der politiet kan benytte seg av skytevåpen, har derimot en ordlyd som naturlig må forstås enda strengere enn det vi finner i instruks for bruk av elektrosjokkvåpen. I våpeninstruksen er det blant annet presisert at bruken skal være “absolutt nødvendig” og at lempeligere midler “åpenbart” ikke vil føre frem. Vi finner også vilkår som “grove voldshandlinger” og “særlig farlig for menneskers liv og helse” (våpeninstruks for politiet, 2015, § 4-3). Instruksen for bruk av elektrosjokkvåpen åpner altså for bruk av ESV “tidligere” enn skytevåpen. Dette antyder til at ESV verken ligger over eller er sidestilt med politiets skytevåpen - øverst på maktpyramiden.

Forskjellene i ordlyden i de ulike instruksene kan gi oss en antydning om hvor ESV har sin juridiske plass i maktpyramiden. Ved sammenligning med de andre maktmidlene kan det se ut til at den hører hjemme godt «over» pepperspray og batong, men likevel «under» skytevåpen. Som tidligere nevnt kan ikke loven og maktpyramiden forstås som parallelle systemer, selv om de for mange av maktmidlene ser ut til å korrelere godt. Loven og instruksene gir dermed ingen fasit for hvor i maktpyramiden ESV bør plasseres, men kan imidlertid gi en indikasjon.

4.0 Hvor i maktpyramiden bør elektrosjokkvåpenet plasseres?

4.1. Skadepotensial og ulemper for den maktmiddelet rettes mot

Vi vil nå se på ulike argumenter for hvor ESV bør plasseres på maktpyramiden. Det første vi skal se på er hvilke skader og ulemper bruk av ESV gir for den maktmiddelet rettes mot. Drøftelsen er inndelt i følgende underpunkter: Tilsiktet fysisk effekt, utilsiktet fysisk skade, smerte og psykisk belastning.

4.1.1. Tilsiktet fysisk effekt

Med tilsiktede fysisk effekter menes skader og/eller ubehag som kan forventes på personen man retter maktmiddelet mot. Ved ESV vil dette hovedsakelig være smerte og en lammelse av muskulaturen som gir en inkapasiterende effekt i omtrent fem sekunder (Politihøgskolen, 2018, s. 8). Til sammenligning vil den tilsiktede effekten av pepperspray være kortvarig tap av syn, og irritasjon i blant annet hud, slimhinner og øyne (Helsebiblioteket, 2020). Ved bruk av batong vil den tilsiktede effekten være smerte og blåmerker.

Vi ser at alle tre maktmidlene har smerte som en tilsiktet fysisk effekt. Likevel tyder mye på at smerten en opplever ved å bli utsatt for ESV, er mer intens enn ved de øvrige nevnte

maktmidlene. Mer om dette i punkt; 4.1.3. Dette momentet tyder dermed på at ESV bør plasseres over både pepperspray og batong i maktpyramiden.

På den annen side varer effekten, altså smerten og lammelsen, av ESV kun i noen få sekunder. Vi ser en stor forskjell i varigheten av smerten om vi sammenligner med for eksempel pepperspray, der effekten varer i inntil en time. Et enda større sprik ser vi ved sammenligning av skader fra batong, som blåmerker og beinbrudd, som kan vare i både uker og måneder. Varigheten av smerten vil derfor tale for at ESV burde plasseres under både pepperspray og batong i maktpyramiden.

4.1.2. Utsiktet skade

Utsiktede skader er de skadene som kan følge av maktbruken, men som det ikke forventes at oppstår. Her deler statistikken skadene inn i to hovedkategorier, primær- og sekundærskader. Skadene som regnes som primære ved bruk av ESV er de skadene som følger direkte av at strømpulsen ledes inn i kroppen. Et eksempel på dette kan være at det utløses hjertearytmi. Sekundærskader omfatter det meste annet, som blåmerker og mindre stikksår fra elektrodene, til skader ved fall som følge av tap av muskelkontroll (DOMILL, 2002, s. 35).

Ifølge skadestatistikken ved bruk av ESV i det norske prøveprosjektet i året 2020, er det kun registrert to skader ved til sammen 39 tilfeller av bruk. Dette dreier seg om én sekundærskade, der en pil satt fast i fingeren på gjerningspersonen, og én “tilfeldig” skade som skyldes bruken av andre maktmidler, men der ESV var brukt som en del av oppdraget (Politiet, 2020b; Politiet, 2020c). I 2019 ble ESV avfyrt 34 ganger, og det ble ikke rapportert fysiske skader på personer i noen av tilfellene (Politiet, 2020d). Statistikken om skader fra bruk av ESV i det norske prøveprosjektet for 2019/2020 tilsier kun 2,7 % - der det kun er snakk om mindre skader. Under prøveprosjektet til New Zealand ble 19 personer skutt med ESV, mellom september 2006 og juli 2007. Av de 19 tilfellene ble ingen innlagt på sykehus. Det fremkommer av evalueringen at de vanligste skadene, ved de nevnte tilfellene, var overfladiske skrubbsår (New Zealand Police, 2008, s. 114-117). Dette gir oss en indikasjon på at ESV, hører hjemme i nedre del av maktpyramiden – mulig under både pepper og batong.

På den annen side ser vi i engelsk statistikk over skader oppstått ved politiets maktbruk fra 2017 til 2020, at ESV fører til en betydelig høyere andel sykehusinnleggelser enn både pepperspray og batong. Statistikken viser 14 % sykehusinnleggelser ved bruk av ESV, og kun 4 % og 6,8 % ved bruk av pepperspray og batong (Home Office, 2017-2018; Home Office,

2018-2019; Home Office, 2019-2020). Også statistikk fra Finland tyder på noe av det samme. Av 357 rapporterte tilfeller av ESV-bruk i 2016, var 88 % helt uten skader på verken personer eller eiendom. Motsetningsvis betyr dette at det i opp mot 12 % av tilfellene har oppstått en større eller mindre skade på person eller eiendom. Isolert sett kan dette tyde på at ESV bør befinne seg lenger opp i maktpyramiden.

Ser man nærmere på den finske statistikken ser man imidlertid at det oppstod alvorlige skader i kun tre tilfeller, og ingen av dem ble regnet som livstruende. I vår samtale med fagperson fra Polisyreshögskolan i Finland fremkom det at mye tyder på at skadene som oppstår som følge av ESV begrenser seg til skader ved fall, eller at pilene har truffet ansiktet, halsen eller kjønnsområder. Disse skadene er som oftest mindre alvorlige, enn de skadene som oppstår ved bruk av pepperspray og batong (Eronen, korrespondanse, 2021). I evalueringen av det svenske prøveprosjektet, kom det i intervjuer med betjentene frem mye av det samme: "Att ECV var ett verktyg som ger minimal skada och som därför ansågs komma långt ner i våldstrappan framkom i intervjuerna" (Umeå Universitet, 2020, s. 45).

I den engelsk statistikken presiseres ikke hvilke skader som har ført til sykehusinnleggelse, ei heller om omstendighetene for bruk er de samme som i Norge. Vi vet likevel at det norske og engelske politiet har store likheter, blant annet ved at begge land har et generelt ubevæpnet politi (Helliker, 2020). Finnene har slått sammen skadestatistikk for både personer og eiendom, og i Norge finnes ingen statistikk over skader som oppstår ved bruk av andre maktmidler enn ESV og skytevåpen. Ser vi til USA, der ESV også brukes, er mengden skader betydelig høyere enn i de nordiske landene (Reid, Smith & Eisler, 2019).

Sammenligningsgrunnlaget og statistikken tilsier altså at det ikke er helt entydig hvor stort skadepotensiale ESV har med tanke på utilsiktede skader. Det kan kanskje se ut som det er andre faktorer som også spiller inn, som forskjeller i statistikkføring, kultur og opplæring ved bruk. Til tross for dette ser det, basert på nordiske data, ut til at ESV har et skadepotensiale som tilsvarer en tilhørighet i nedre del av maktpyramiden, i nærheten av pepperspray og batong.

Vi må likevel legge til grunn at all bruk av maktmidler medfører en risiko for skade, i en eller annen form eller grad. ESV er definert som et mindre-dødelig våpen, og ikke et ikke-dødelig våpen (NOU 2017:9, s. 209). Med det er det innfortolket at våpenet ikke er laget for å ta liv, men at det ikke kan utelukkes at også bruken ESV kan forårsake tap av menneske/dyreliv.

Den engelske komiteen som har undersøkt skadepotensiale ved bruk av mindre dødelige våpen, DOMILL, påpekte blant annet i 2011 at bruken av elektrosjokkvåpen ikke er risikofritt, og viser at det finnes seks registrerte tilfeller fra USA hvor personer ble påført dødelige hodeskader som følge av fall etter bruk av elektrosjokkvåpen (DOMILL, 2011, s. 8). Også Amnesty International er kritiske til de utilsiktede skadene som kan oppstå ved bruk av ESV, spesielt for personer med underliggende sykdommer, høyt stress eller rusproblemer (Wernersen, 2012). Organisasjonen viser blant annet til en artikkel fra 2012, som melder om over 500 dødsfall de siste 10 årene, forårsaket av bruk av ESV (Amnesty International, 2012). Dette gjelder amerikansk forhold som av flere grunner ikke kan sammenlignes direkte med norske forhold. Likevel viser den internasjonale debatten om ESV sitt skadepotensiale, at en del personer og miljøer er kritiske til bruken av ESV (Amnesty International, 2008).

Mye kan tyde på at skadepotensiale ved bruk av ESV påvirkes av hovedsakelig to faktorer: Helsen til personen våpenet brukes mot, og området personen befinner seg i. Som Amnesty International påpeker, kan ESV først og fremst være skadelig for personer med underliggende sykdommer eller annen unormal helsetilstand.

I Norge har man vært dette bevisst og i den midlertidige instruksen for elektrosjokkvåpen presiseres det at det er to grupper av mennesker våpenet ikke skal brukes mot:

“Elektrosjokkvåpen skal ikke brukes mot personer med synlig dårlig allmenntilstand eller mot kvinner som åpenbart er gravide” (Instruks for bruk av elektrosjokkvåpen i politiet - prøveordning). I opplæringsmodulen for bruk av ESV presiseres det at våpenet heller ikke skal brukes mot eldre, små barn eller personer som er veldig tynne (Politihøgskolen, 2018, s. 25). Noe av de samme begrensningene ved bruk ser vi også i det svenske lovverket for maktbruk. Det spesifiseres her at ESV ikke kan benyttes hvor det er risiko for alvorlig skade, som for eksempel om personen er omgitt av brannfarlig gasser eller risikerer å falle fra en høyde (PMFS 2019:9 FAP 104-7, 2019, § 10-13).

Dette tyder på at korrekt bruk av våpenet og god opplæring har stor betydning for maktmiddelets skadepotensiale. Så langt tyder statistikken fra det norske prøveprosjektet på at man i Norge både bruker våpenet korrekt, og at opplæringen tilsynelatende er god. Dette fører til mindre sannsynlighet for skader, og er noe som taler for at ESV bør befinne seg lavt nede i maktpyramiden. Når det er sagt, er mange av de ovennevnte risikomomentene, som dårlig helse eller brannfarlige gasser, ikke alltid mulig for tjenestepersonen å oppfatte. Tvert imot vet vi at stress, tidspress og farlige situasjoner kan bidra til informasjonen går tapt (Phelps,

Larsen, & Singh, 2017, s.195). Dette svekker argumentet om lav sannsynlighet for feil bruk, og indikerer at ESV kanskje ikke kan plasseres i nedre del av maktpyramiden likevel.

4.1.3. Smerte

“Jeg vet ikke helt hva man skal sammenligne smerten med, bortsett fra at den er veldig intens, og en type man aldri har kjent før. Det som er sikkert, er at det gjør veldig, veldig vondt” (Bonafede, 2019)

Dette forteller leder for prøveprosjektet av ESV i Norge, Kjetil Lussand. Han er en av flere politibetjenter som har blitt utsatt for ESV, og beskriver smertene som intense. Smerte kan regnes som både en fysisk og en psykisk faktor, og er under enhver omstendighet helt sentralt i spørsmålet om hvilke ulemper bruk av ESV har for den personen som blir utsatt for det. Vi har derfor valgt å se på dette i et eget underkapittel.

Amnesty International har gjentatte ganger ytret sin bekymring omkring ESV-bruk og har påpekt at det i flere tilfeller grenser opp mot tortur og brudd på menneskerettighetene, blant annet grunnet den ekstreme smerten som følger av bruken (Amnesty International Canada, 2018). Også komiteen CPT, opprettet av Council of Europe, gir uttrykk for de samme bekymringene. Komiteen overvåker institusjoner og etater i medlemslandene, derav blant annet politiet, helsevesenet og kriminalomsorgen. I deres rapport om elektrosjokkvåpen fremkommer det at de har avdekket flere tilfeller hvor ESV er blitt misbrukt for å påføre smerte hos personer som er fratatt sin frihet. Komiteen stadfestet også at ESV, til tross for flere positive egenskaper ved korrekt bruk, er et våpen som kan påføre akutt smerte og at det derfor er en risiko for misbruk (CPT - Council of Europe, 2010, s. 2). Vi skal ikke i denne oppgaven drøfte hvorvidt ESV-bruk grenser til tortur eller ikke. Vi ser det likevel interessant å nevne, da problemstillingen sier noe om hvor smertefullt ESV anses å være.

Smerte gir i seg selv ingen fysiske skader, og varigheten av smertene ved bruk av ESV er kort. Likevel vet vi at det er en fysisk og psykisk påkjenning å oppleve intens smerte. Maktpyramiden nevner ikke smerte spesifikt som en faktor ved vurderingen av plassering på maktpyramiden. Vi mener likevel at graden og varigheten av smerte ved bruk av et maktmiddel er helt avgjørende for å vurdere forsvarlighet, nødvendighet og forholdsmessighet ved bruk. Mye kan tyde på at smerten som oppstår ved bruk av ESV er betydelig verre enn

ved øvrige maktmidler som pepperspray og batong, men også verre enn slag og spark. Smerte isolert sett vil derfor gi oss en indikasjon om at ESV bør plasseres svært høyt i maktpyramiden.

4.1.4 Psykisk belastning

Psykisk belastning er en av momentene det legges stor vekt på ved plasseringen av de ulike maktmidlene i maktpyramiden. Psykisk belastning omhandler, i tillegg til smertemomentet, i all hovedsak to faktorer, frykt og eksponering.

Frykt er en emosjonell prosess som oppstår når en person opplever å bli utsatt for fare. (Kennair & Malt, 2021). Frykt er ubehagelig og kan i mange tilfeller føre med seg fysiske reaksjoner. Med ESV er det frykten for å bli skadet, men spesielt frykten for smerte, som anses mest nærliggende.

ESV som brukes i Norge har lignende fasong som en pistol, men er farget gul, for å ikke å kunne forveksles med politiets enhånds skytevåpen, P30. Denne markante fargeforskjellen som er ment å skulle skille våpnene fra hverandre, er ikke nødvendigvis så enkel å forstå for den vanlige mannen i gata. En forveksling av våpnene kan dermed lett oppstå. Det er naturlig å oppleve enorm frykt for skade og eget liv om man blir pekt på med en pistollignende gjenstand av politiet. Har man blitt utsatt for ESV tidligere vil sannsynligheten for en forveksling være mindre, men frykten for gjentakelse av intens smerte og lammelse av muskulaturen vil øke betraktelig.

Strømkretsen i ESV lager både lyd, og kommer til syne når man peker på noen med våpenet. Dette skiller våpenet fra skytevåpen, men kan også bidra til økt frykt fordi man både ser og hører strømmen. De samme "skremmende" faktorene ser vi ikke verken ved batong eller pepperspray. Batongen er svært lett gjenkjennelig, og peppersprayen er et betydelig mindre maktmiddel i størrelse. Dette kan underbygges av finsk statistikk fra 2016 som viser at det i en av fem tilfeller av ESV-bruk holdt med å true med bruken for å oppnå ønsket resultat. (Bonafede, 2019). Samlet sett kan det se ut til at den psykiske belastningen som følger av frykt for ESV, indikerer at ESV bør plasseres over pepperspray og batong i maktpyramiden.

Det følger av politiets alminnelige regler for polititjeneste at den som er gjenstand for et inngrep fra politiet, ikke skal utsettes for større eksponering enn gjennomføringen av tjenestehandlingen krever (politilovens, 1995, § 6, 3.ledd). Eksponering i offentligheten ved

inngrep fra politiet regnes som en psykisk belastning - både under tjenesteutøvelsen, men også i ettertid. Elektrosjokkvåpen vil, som tidligere nevnt, lamme muskulaturen til personen som blir utsatt for det. Man er altså fullstendig ute av stand til å snakke og bevege seg, noe man kan se for seg vil oppleves som sjenerende og ydmykende, spesielt på et offentlig sted.

ESVs form og bruksmåte har flere likhetstrekk med skytevåpnene til politiet. Dette bidrar til at bruk av våpenet lett tiltrekker seg oppmerksomhet i det offentlige rom, og sannsynligheten for eksponering av personen man retter maktmiddelet mot, øker. I 2019 brukte politiet i Oslo ESV mot en mann med kniv på Grünerløkka. Hendelsen ble filmet og lagt ut av nesten samtlige større norske medier. Videoen har i skrivende stund fått ca. 360.000 seere kun på VG og Dagbladet sine sider. Selv om dette til en viss grad kan forklares med at ESV er et nytt våpen i Norge, illustrerer det noe av den økte eksponering man vil bli belastet med ved å bli utsatt for ESV (Dagbladet, 2019; Vgtv, 2019).

Det er viktig å påpeke at psykisk belastning og ubehag er individuelt. Eksempelvis kan det å bli stanset av en polititjenestehund oppleves ekstremt ubehagelig for en som allerede er redd for hunder. En hundeeier, som både liker hunder og ikke minst er vant med hunder, vil ikke oppleve det samme ubehaget.

De overnevnte momentene tilsier at ESV kan føre til høyere grad av psykisk skade og ubehag enn både pepperspray og batong. Likevel vil nok ESV, kun basert på psykisk skade og ubehag, havne et markant stykke under skytevåpen, og muligens også under “slag og spark” på maktpyramiden.

4.2 Skadepotensial og ulemper for tredjeperson

Vi vil i dette avsnittet se på hvilke negative konsekvenser og virkninger bruken av ESV vil kunne ha på tredjepersoner. Viktigheten av dette belyses gjennom et av grunnprinsippene i politilovens § 6: At maktbruken skal være forsvarlig og at “innvirkning på andre enn den de er rettet mot” (Myhrer, 2018, note 11) må vurderes. Momentene her vil være mange av de samme som for den maktmiddelet rettes mot, naturlig nok med unntak av tilsiktet fysisk effekt (politilovens, 1995, § 6).

4.2.1 Utilsiktet fysisk og psykisk skade

Sammenlignet med en del andre maktmidler kan mye tyde på at bruk av ESV fører til liten risiko for utilsiktede skader på tredjepersoner. Eksempelvis vil det ved bruk av skytevåpen blant annet alltid være en fare for rikosjett og gjennomskyting – sannsynlige utfall som i verste fall kan være svært skadelig for den som treffes. Det samme problemet ser vi for eksempel ved bruk av gassvåpen; stor sannsynlighet for at sivile tredjepersoner også opplever smerte og ubehag som følge av gassbruken. Vi ser også lignende tendenser ved bruk av pepperspray; med litt vind eller dårlig siktebilde kan væsken fort påvirke andre mennesker enn det som er tiltenkt.

ESV er konstruert på en måte som reduserer risikoen for å påvirke tredjepersoner negativt. Blant annet sikter man med våpenet ved hjelp av laserprikker. Dette minsker sannsynligheten for å treffe feil betraktelig. I tillegg er verken rikosjett eller gjennomskyting mulig da elektrodene er festet til tråder som ikke slipper våpenet ved utskyting. Dessuten vil våpenet kun gi fra seg strøm om begge elektrodene er festet til samme person. I en situasjon der en av elektrodene har truffet en tredjeperson, vil dermed ingen av partene utsettes for strøm. Dette kan være et realistisk scenario da elektrodene er konstruert slik at avstanden mellom trådene øker jo lenger ut fra våpenet de kommer (Politihøgskolen, 2018, s. 21). Risikoen for at tredjepersoner kan bli fysisk skadet ved bruk av ESV er altså liten.

Med unntak av frykt for andres liv og helse, og ubehageligheter ved å se andre ha det vondt, ser det ikke ut til at ESV har noen konkrete utilsiktede psykiske ulemper for tredjepersoner.

I sum ser det ut til at ESV har små ulemper med tanke på fysisk og psykisk skadepotensiale for tredjepersoner, i motsetning til andre maktmidler politiet besitter.

4.2.2 Hindring som ulempe

I noen tilfeller vil det også være sentralt å vurdere om maktmiddelet på noen måte eller i noen form også hindrer tredjepersoner fra sine normale gjøremål. Et eksempel kan være bruk av spikermatte eller andre former for veisperringer som kan hindre tredjepersoner ved å lage kø og omkjøringer. Tredjepersonene påføres ikke nødvendigvis skade eller ubehag, men maktbruken er til hinder for deres kjøring og fremkommelighet i det gitte tidsrommet. I motsetning til for eksempel bruk av skytevåpen, som krever store sikkerhetssoner, ser vi heller ikke at dette i særlig grad er en utfordring ved bruk av ESV.

Det ser således ut som momentet om påvirkning av tredjepersoner indikerer at ESVs plassering i maktpyramiden bør være på linje med pepperspray og batong.

4.3 Skader og ulemper for politibetjenten

Under dette punktet vil vi se på om risikoen for yrkesskader på politibetjenter påvirkes av tilgang på og bruk av ESV. Videre vil vi drøfte hvilke ulemper for politiet det kan føre med seg å velge ESV som maktmiddel.

En undersøkelse gjort i forbindelse med evalueringen av svenskenes prøveprosjekt med ESV viser at skadestatistikken for politibetjenter ikke så ut til å påvirkes av om de hadde tilgang på ESV eller ikke (Umeå Universitet, 2020, s. 37). Likevel viser intervjuer med politibetjenter, i den samme evalueringen, at de opplever sjansen for å pådra seg skader som mindre når de har tilgang på ESV. Det ser ut til at denne opplevde tryggheten for politiet også fører til mindre stress hos den enkelte betjent. Det finnes ingen statistikk som kan underbygge betjentenes opplevelse av mindre risiko for skader på politiet ved bruk av ESV. Likevel konkluderer den svenske evalueringen med at betjentenes erfaring i seg selv er en viktig indikator på risikoen for skader (Umeå Universitet, 2020, s. 47).

Den svenske evalueringen konkluderer i tillegg med følgende påstand om ESVs deeskalerende effekt og skader på politiet: “ECV kan ha en deeskalerande inverkan vid ingripanden, vilket både kan minska våldsanvändningen och förebygga våld mot polisen” (Umeå Universitet, 2020, s. 51).

Mindre risiko for skader på polititjenestemenn tilsier at ESV bør plasseres lavt i maktpyramiden. Dette momentet taler dermed for at ESV naturlig bør plasseres i nedre del av maktmodellen.

Videre vil et viktig moment være hvilke ulemper for politiet valg av ESV som maktmiddel kan føre med seg. Hvilken mulighet politiet har til å ta ut avstand fra gjerningspersonen står sentralt her.

I de situasjonene politiet benytter seg av slag og spark, som er plassert nest øverst i maktmodellen, er det stor mulighet for at politibetjentene selv utsettes for skader. Dette er naturlig grunnet kort avstand mellom politi og gjerningsperson, samt alvorligheten av situasjonen. At risikoen for skader på politifolk er mindre ved bruk av ESV enn ved bruk av

slag og spark underbygger også finsk politi i en artikkel fra NRK. De uttaler blant annet at “Våpenet førte til færre skader på politiet, enn når de benyttet fysisk makt” (Larsen, 2017).

Samtidig vet vi at ESV kun har en effektiv rekkevidde på omtrent syv meter (Politihøgskolen, 2018, s. 8). I praksis betyr dette at politibetjenten som skal benytte seg av ESV, må rimelig tett på gjerningspersonen for å få nytte av maktmiddelet. Mange hevder av ESV er spesielt nyttig i situasjoner med pågripelse av personer med farlige gjenstander, for eksempel kniv (NOU 2017:09, s. 209). Politiet har imidlertid kunnskap om at sikkerhetsavstand til gjerningspersoner med kniv bør være minst ti meter. Skal man benytte seg av ESV kan man ikke opprettholde denne sikkerhetsavstanden og det er naturlig å tenke seg at man øker sjansen for skader på politiet selv. Det fungerer som et motargument mot å plassere ESV lavt på maktpyramiden.

Det kan se ut til at fordelene og ulempene med tanke på skader på tjenestepersoner først og fremst knytter seg til momentet som handler om avstand ved bruk av ESV. Vi ser at dette i stor grad avhenger av hvilke alternative maktmidler som er aktuelle. Dersom dette er batong, eller slag og spark, er fordelene ved å kunne ta ut ytterligere med avstand på ESV stor. Det motsatte ser vi om skytevåpen hadde vært et alternativ. Dette viser at skadepotensialet på politiet selv er svært situasjonsbestemt, og derfor ikke gir oss noen klar indikator på hvor ESV bør plasseres i maktpyramiden.

4.4 Nytte/effektivitet

“Når flere alternative maktmidler kan anvendes i en situasjon, skal det minst inngripende effektive maktmiddel som hovedregel velges først” (Instruks om bruk av elektrosjokkvåpen i politiet - prøveordning, 2018, forord). Sitatet er hentet direkte fra forordet i den midlertidige instruksjonen for bruk av elektrosjokkvåpen. I tillegg til at regelen bygger på kravet om bruk av lempeligste middel (politilovens, 1995, § 6) presiserer den også en forutsetning om at maktmiddelet må antas å være tilstrekkelig effektivt til å løse oppdraget. Dette betyr at vi ikke kun kan se på ulemper ved bruk av maktmidler alene, men at dette også må sees i sammenheng med deres effektivitet.

Et maktmiddel som i utgangspunktet ikke regnes som spesielt skadelig, vil kunne ha mye større skadepotensial om det må brukes flere ganger for å ha effekt, eventuelt at det må suppleres med bruk av andre maktmidler. I en slik situasjon vil det å bruke et maktmiddel med større skadepotensial, kun en gang, i sum bli mindre skadelig, og dermed utgjøre mindre

grad av maktbruk. Det er viktig å påpeke at ikke finnes noen uttalelse om at effektiviteten av et maktmiddel er avgjørende for hvor det skal plasseres i maktpyramiden. Den nære sammenhengen mellom skadepotensiale og effektivitet gjør likevel at vi anser dette som et moment det er viktig å ha med i vurderingen.

Et eksempel som illustrerer viktigheten av maktmiddelets effektivitet er valget om bruk av shortstop-ammunisjon i politiets skytevåpen. Ammunisjonen er ekspanderende, og fører til store skader ved treff på personer. Dette tilsier svært høy tilsiktet skade som i utgangspunktet er i strid med politiets instruks for bruk av skytevåpen (våpeninstruks for politiet, 2015, § 4-1, 3. ledd). Fordelene ved bruk av denne typen ammunisjon er likevel svært store på andre punkter. Blant annet fører shortstop-ammunisjon til betydelig mindre sjanse for gjennomskyting og rikosjett, og dermed også minskende sjanser for skader på tredjepersoner, tjenestepersoner og eiendom. I tillegg ser vi at shortstop-ammunisjonen virker mer effektivt når det gjelder å stanse gjerningspersoner umiddelbart.

Mange av de samme fordelene som ved bruk av shortstop-ammunisjon kan også se ut til å gjelde for ESV. Personer som utsettes for ESV blir øyeblikkelig handlingslammet ved treff. Til tross for at muskellammelsen kun fungerer i noen sekunder, har man gjort gjerningspersonen ute av stand til å handle. Den tilsvarende øyeblikkelige ønskede effekten finner vi kun ved skudd med skytevåpen. Den svenske evalueringen påpeker nøyaktig det samme; “Dessutom gör ECV det lättare att slå ut motparten i kritiska situationer utan risk för större skador. Detta gäller både i situationer där motparten skadar sig själv och kan hindras effektivt med hjälp av ECV, och i situationer där polisen blir angripen av motparten och kan slå ut motparten med ECV istället för med tjänstevapnet eller andra hjälpmedel som orsakar större skador” (Umeå Universitet, 2020, s. 47). Spesielt ved bruk av pepperspray og batong vet man at den ønskede effekten kan variere fra person til person. En evaluering av elektrosjokkvåpen gjort på New Zealand underbygger nettopp dette argumentet. Der fant de at ESV, spesielt i situasjoner med liten plass og spesielle værforhold, var mer effektivt enn pepperspray (New Zealand Police, 2008, s. 15). Høy effektivitet, vil gjøre at man i mange tilfeller oppnår målet med minst mulig maktbruk (politilovens, 1995, § 6).

Enkelt sagt vil det være mer skånsomt å avfyre ett skudd med ESV enn å forsøke pepperspray flere ganger med liten effekt, og deretter måtte benytte seg av slag med batong for å stanse gjerningspersonen. I en slik situasjon vil det sammenlagte skadepotensialet bli betydelig

mindre. Disse argumentene tilsier at ESV plasseres under pepperspray og batong i maktpyramiden.

På den annen siden finner vi at effektiviteten ved bruk av ESV ikke nødvendigvis er like høy som mange hevder den er. PST påpeker blant annet at ESV ikke er egnet som maktmiddel ved terrorangrep, der trusselaktøren benytter seg av kniv eller lignende midler. PST uttaler blant annet at ESV ikke er i stand til å erstatte skytevåpenet til politiet: "PST anser elektrosjokkvåpen som lite egnet til å håndtere denne typen hendelser. Først og fremst fordrer bruk av et slikt våpen at tjenestepersonen er avhengig av å befinne seg nært angriper idet elektrosjokkvåpen har begrenset rekkevidde. Videre kan elektrosjokkvåpen etter det PST forstår enkelt motvirkes, f.eks. ved at angriperen ifører seg en tykk jakke. Dersom tjenestepersonen bommer på første forsøk er dessuten våpenet ubrukelig, hvilket potensielt setter tjenestepersonen i en meget farlig situasjon grunnet den korte avstanden til angriper" (Politiets sikkerhetstjeneste, 2017).

Kort oppsummert peker PST på momenter ved ESV som tilsier at effektiviteten av maktmiddelet ikke er tilstrekkelig i situasjoner med blant annet kniv hos gjerningspersonen. Bevæpningsutvalget gir imidlertid uttrykk for det motsatte, og oppgir lignende situasjoner som ideelle for bruken av ESV (NOU 2017:9, s. 209).

Vi ser at effektiviteten til et maktmiddel har stor innvirkning på sannsynligheten for det samlede skadepotensialet, som igjen i stor grad avgjør hvor maktmidlene plasseres på maktpyramiden. Til tross for uenigheter om ESVs effektivitet, kan det se ut som argumentasjonen ovenfor samlet sett indikere at ESV hører til i nedre del av pyramiden - enten likestilt, eller svært nære både pepperspray og batong.

5.0 Avslutning

5.1 ESVs plassering i andre lands maktmodeller

Vi har nå sett på flere momenter som vi anser som avgjørende for ESVs plassering i maktpyramiden: Skadepotensial og ulemper for den man retter maktmiddelet mot, tredjeperson og politiet, samt smerte og effektivitet. Før vi oppsummerer argumentasjonen og konkluderer med et svar på problemstillingen, vil vi se til andre sammenlignbare land og hvordan de forholder seg til plasseringen av ESV i sine maktmodeller.

5.1.1 Sverige

Som tidligere nevnt benytter Sverige seg av en illustrasjon av makt med navn “våldstrappan” (Polismyndigheten, 2016, s. 54). Til tross for at de nylig avsluttet sitt prøveprosjekt med ESV i 2019, ser vi ikke at ESV har kommet inn som et eget element i denne illustrasjonen.

Evalueringen deres av prøveprosjektet, statistikk og erfaring ved bruk av våpenet, sier likevel noe om hvordan de benytter seg av ESV i forhold til sine øvrige maktmidler.

På bakgrunn av svenskens prøveprosjekt kan det se ut til at tilgangen på ESV har ført til mindre bruk av pepperspray og batong i Sverige (Polismyndigheten, 2016, s. 54). Legger man denne statistikken til grunn, kan man argumentere for at svensk politi har brukt ESV enten likestilt, eller veldig nære, med de to overnevnte maktmidlene. Etersom svensk lov, i likhet med norsk lov, bygger på prinsipper om nødvendig- og forholdsmessighet, kan dette tyde på at man i Sverige har vurdert skadepotensialet til å være nære eller tilsvarende som for pepperspray og batong.

5.1.2 Finland

Finland har brukt ESV som et av politiets maktmidler siden 2005, og har hatt en jevn økning i bruken fra 2010 og frem til i dag (Yle, 2020). Som tidligere nevnt, opererer man i Finland med et hjul som illustrerer nivåtilpasset bruk av makt og maktmidler. ESV er inkludert i denne illustrasjonen. I «Maktmedelcirkeln» fremstilles alle ikke-dødelige våpen som likestilte og det er opp til den enkelte politibetjent å velge lempeligste effektive maktmiddel i den enkelte situasjon. Skytevåpen er ikke inkludert i hjulet, og bruken av dette krever egne instruksjoner og rammeverk (Eronen, korrespondanse, 2021; Boucht, 2018, s. 75).

Som illustrert i “Maktmedelcirkeln”, likestiller Finland ESV med sine øvrige ikke-dødelige maktmidler, som blant annet pepperspray og batong (Eronen, korrespondanse, 2021).

5.1.3 New Zealand

Politiet i New Zealand er, som politiet i Norge, ikke bevæpnet med skytevåpen til daglig. Dette i motsetning til Sverige og Finland der politiet er generelt bevæpnet. Politiet i New Zealand har hatt ESV siden 2008 (Peters, 2008) og er et godt sammenligningsgrunnlag.

Som tidligere nevnt bruker New Zealand en modell kalt TOF, “Tactical Options Framework”, for å illustrere bruken av makt. Illustrasjonen tilsvarer et speedometer. De konkrete maktmidlene er ikke beskrevet i modellen, men den illustrere generelt overgangen fra liten grad av maktbruk til stor grad av maktbruk. Modellen bygger på at betjentene selv må ta en fortløpende situasjonsvurdering når de skal velge maktmiddel.

Det er imidlertid laget presiseringer av hvilke situasjoner som åpner for bruk av de ulike maktmidlene. En slik presisering finnes også for bruk av ESV.

Modellen er blant annet delt inn i fire grader av motstand. Ifølge modellen åpnes det for bruk av ESV ved “Assaultive”, som tilsvarer nest øverste motstandsnivå. Modellen åpner på dette nivået også for bruk av hund, rettede slag og spark, samt batong. Bruk av pepperspray åpnes ved motstandsnivået under “Activ resistance”, og skytevåpen ved nivået over “Death”. Altså plasserer politiet på New Zealand ESV høyt i sin maktmodell (New Zealand Police, 2006).

5. 2 Oppsummering og konklusjon

Gjennom denne oppgaven har vi vurdert hvor i maktpyramiden ESV bør plasseres.

Vurderingen er gjort basert på prinsippene for oppbygningen av modellen. I tillegg har vi sammenlignet ESV med maktmidlene som allerede er plassert i maktpyramiden.

Hovedtrekkene er i korte trekk;

Den midlertidige instruksen for bruk av ESV i Norge er ikke bestemmende for hvor i maktpyramiden ESV skal plasseres. Ordlyden i instruksen gir oss likevel en indikasjon på at man har sett for seg at ESV bør plasseres et sted mellom batong og skytevåpen.

I tillegg har vi vurdert hvilket skadepotensial bruk av ESV har og hvilke ulemper som følger for den man retter maktmidlet mot. Mye peker i retning av at de utilsiktede skadene ved bruk av ESV er få i antall og mindre alvorlige enn ved bruk av blant annet batong. Dette tillegger vi stor vekt da skadepotensialet er helt sentralt for maktmidlenes plassering i maktpyramiden. Den psykiske belastningen kan derimot se ut til å være noe høyere enn pepperspray og batong, blant annet grunnet frykt for smerte og høy eksponering. Videre vurderte vi smerte som et eget moment som tilsier at bruk av ESV, til tross for kort varighet, påfører svært intens smerte. Samlet sett vurderer vi at ESV, basert på skader og ulemper for den man retter maktmiddelet mot, bør plasseres på lik linje med batong.

Videre har vi sett på skader og ulemper for uskyldige tredjepersoner ved bruk av ESV. Våpenet er konstruert på en måte som senker risikoen for at tredjepersoner påvirkes av bruken. I sum ser det ut til at ESV har små ulemper med tanke på fysisk og psykisk skadepotensiale for tredjepersoner. Isolert sett indikerer dette at ESV bør plasseres under pepperspray i maktpyramiden, da risikoen for ulemper for tredjeperson anses som større ved bruk av dette maktmiddelet. Her er det viktig å påpeke at maktpyramiden tilsynelatende legger mer vekt på skadepotensial for den man retter maktmidlet mot, enn for tredjepersoner. Dette vil også gjelde for ESV, og indikasjonen på plasseringen i maktpyramiden basert på dette momentet vil derfor ikke veie like tungt.

I oppgaven har vi også vurdert hvilket skadepotensial og hvilke ulemper som kan oppstå for politibetjenter ved at de benytter seg av ESV som maktmiddel. Både finske og svenske politibetjenter opplever at skader på politiet er blitt redusert ved bruk av ESV. Det finnes likevel ikke statistikk som underbygger dette, og skadepotensialet ser ut til å bygge på andre situasjonsbestemte forhold. Dette gjør det som tidligere nevnt, vanskelig å trekke ut noen indikasjon på hvor ESV bør plasseres, basert på dette momentet.

Helt tilslutt vurderte vi effektiviteten av maktmidlene, og hvordan dette i stor grad påvirker summen av skadepotensialet til det enkelte maktmiddel. Mye tyder på at ESV er et svært effektivt verktøy i mange situasjoner. Maktmiddelet får en høy nytteverdi, da det regnes som svært effektiv, og skadepotensialet tilsynelatende er lavt. Den høye nytteverdien indikerer at ESV bør “trekkes nedover” i maktpyramiden, og bør plasseres mellom pepperspray og batong.

“Dersom et prøveprosjekt med elektrosjokkvåpen vedtas, må også dette plasseres inn i pyramiden” (NOU 2017:9, s. 60). Prøveprosjektet ble startet i 2019 og er vedtatt utvidet til 2021 (Politiet, 2020a). Ingen plassering av ESV på maktpyramiden er imidlertid gjort.

I en samlet vurdering av de overnevnte momentene har vi kommet frem til at ESV i dagens maktpyramide bør plasseres mellom pepperspray og batong.

Plasseringen ser ut til å samsvare med hvordan ESV blir brukt i blant annet Sverige og Finland, hvor mye kan tyde på at ESV i mange situasjoner har tatt over for både bruken av pepperspray og batong.

Vi ser at denne plasseringen ikke samsvarer like godt med den midlertidige instruks for bruk av ESV, som indikerer at den ligger høyere. Dette “gapet” mellom instruks og plassering i maktpyramiden reiser spørsmålet om hvorvidt vilkårene i instruks er for strenge. Funnene gjort i oppgaven tilsier også at skade ved bruk av ESV, først og fremst er knyttet til bruk på en bestemt gruppe mennesker eller bestemte områder. Som tidligere nevnt er disse gruppene, til en viss grad, skjermet for bruk, av instruks. Man kan tenke seg at skadepotensiale hadde sunket betraktelig, om man endret rammene for bruk. Ved å legge inn et forbud mot bruk av ESV ved for eksempel høyder eller andre steder med fare for fall, i tillegg til forbud mot bruk på rusede og psykisk syke personer, ville skadestatistikken sett annerledes ut. Effektiviteten ville naturlig nok også blitt mindre, da rammene for bruk snevres inn. Det hadde vært interessant å se om endringer i instruks, også ville endret plasseringen av ESV på maktpyramiden, og i så fall på hvilken måte.

Videre er andre interessante funn, blant annet at avgjørende momenter for plasseringen på maktpyramiden, som skadepotensiale og smerte, trekker i helt ulike retninger i vurderingen av ESV. Lavt skadepotensiale og svært høy grad av smerte, gjør at ESV er utfordrende å plassere. Dette momentet gjør det naturlig å stille seg spørsmålet om ESV egner seg i maktpyramiden i det hele tatt. Det reiser også et spørsmål om maktmodellen burde fornyes og bygges opp på nytt i lys av et politi som stadig er i endring.

Litteraturliste

Litteratur

- Boucht, J (2018) Polisens maktmedelsanvändning - en lärebok i finsk rätt. Tammerfors: Polisyreshögskolans publikationer - läroböcker 28.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fredriksen, S & Spurkland, K (2019). *Ordensjuss*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Lie, A.L & Lagestad, P (2011) *Arrestasjonsteknikk*. (2.utg.) Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Phelps, J.M., Larsen, N.M. & Singh, M. (2017) *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid - Sosialpsykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thuren, T (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norske Forlag

Norske lover og forskrifter

- Politi-loven. (LOV-1995-08-04-53). Hentet fra:
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1995-08-04-53?searchResultContext=1492&rowNumber=1&totalHits=2694>
- Våpeninstruks for politiet. (FOR-2015-07-02-1088). Hentet fra:
<https://lovdata.no/pro/#document/INS/forskrift/2015-07-02-1088?searchResultContext=1952&rowNumber=4&totalHits=7255>
- Politidirektoratet (2017), *Instruks om bruk av enkelte typer maktmidler i politiet*. (RPOD-2017-10). Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/RPOD/rundskriv/rpod-2017-10?searchResultContext=1648&rowNumber=1&totalHits=3>.
- Instruks om bruk av elektrosjokkvåpen i politiet – prøveordning (FOR-2018-09-18-1648). Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/INS/forskrift/2018-09-18-1648?searchResultContext=1212&rowNumber=1&totalHits=337>

Offentlige dokumenter/utredninger og forskningsartikler

Henriksen, S.V. & Kruke, B.I. (2020). *The Force Continuum: Prevalence and Characteristics of Police Use of Coercive Force*. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(2), 5-22. <https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2020-01-02>.

NOU 2017: 9. (2017). *Politi og bevæpning – Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-9/id2545750/>

Opplæringsdokumenter, kommentarartikler mm.

Myhrer T.G (2018, 24. oktober). Politilovens § 6 - Alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres - norsk lovkommentar. Hentet fra: <https://min.rettsdata.no/Dokument/gL19950804z2D53?noteid=gN19950804z2D53z2E14,gN19950804z2D53z2E11>

Politihøgskolen (2018, 4. september). TASER X2. Hentet fra: <https://kilden/globalassets/prosjekter-og-portefolje/prosjekter/elektrosjokkvapen/taserx2informasjon.pdf>

Politihøgskolen (2020). *Pensum B1 2020/2021*. Hentet fra: <https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/pensum-bachelor-politiutdanning-forstestudiear-2020-2021-politihogskolen.pdf>.

Utenlandsk regelverk, dokumenter, rapporter, utredninger mm.

Amnesty International (2008, desember). *USA- Stun Weapons in Law Enforcement*. (<https://fido.nrk.no/4decc8a1e846108592e461fd396b922d888db1ac414e60113a4975170e33f4fc/Stun%20weapons%20in%20law%20enforcement.pdf>).

CPT - Council of Europe (2010) *Electrical discharge weapons*. (CPT/Inf(2010)28-part)
Hentet [07. april 2020] fra: <https://rm.coe.int/0900001680720ac0>

DOMILL (2002), *Annex: First DOMILL statement on the medical implications of the use of the M26 Advanced Taser (December 2002)* Hentet [07. april 2020] fra:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/443806/DOMILL02_20021209_TASER01.pdf

DOMILL (2011, 4. april), *Statement on the Medical Implications of Use of the Taser X26 and M26 Less-Lethal systems on Children and Vulnerable Adults*. Hentet [09. april 2020] fra:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/443839/DOMILL13_20110404_TASER06.pdf

Home Office. Police use of force statistics England and Wales: April 2017 to March 2018. (2018, 13. Desember) Hentet fra:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/763505/police-use-of-force-apr2017-mar2018-hosb3018-tables.ods

Home Office. Police use of force statistics England and Wales: April 2018 to March 2019. (2019, 19. Desember) Hentet fra:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/852998/police-use-of-force-apr2018-mar2019-hosb3319-tables.ods

Home Office. Police use of force statistics England and Wales: April 2019 to March 2020. (2020, 17. Desember) Hentet fra:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/944989/police-use-of-force-apr2019-mar2020-hosb3720-tables.ods

New Zealand Police (2008, februar). *Operational Evaluation of The New Zealand Taser Trial*. (ISBN 978-0-477-10080-9) Hentet [07. april 2020] fra:

<https://www.police.govt.nz/resources/2008/operational-evaluation-of-nz-taser-trial/operational-evaluation-of-nz-taser-trial-2008.pdf>

Polismyndigheten (2016) *Polisens användning av skjutvapen och eventuella behov av åtgärder* (Rapport dnr:A298.574/2014). Hentet [07. april 2020] fra:

https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/polisens-anv-skjutvapen-behov-atgarder.pdf

PMFS 2019:9 FAP 104-7. (2019). Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om försöksverksamhet med elchockvapen. Hentet fra:

https://polisen.se/siteassets/forfattningssamling/fap-nummer/fap104_7_pmfs2019_9.pdf

Umeå Universitet (2020, mars). *Elchockvapen som hjälpmedel vid polisiära ingripanden - En vetenskaplig utvärdering av Polismyndighetens försöksverksamhet med elchockvapen 2018-2019.* Hentet [07. april 2020] fra: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1439591/FULLTEXT01.pdf>

Figurer/modeller og personlig kommunikasjon:

Figur 1: Maktpyramiden, 2011, Lie & Lagestad, Arrestasjonsteknikk, s. 10

College of Policing (2014, 15. desember). National Decision Model. Hentet fra:

<https://www.app.college.police.uk/app-content/national-decision-model/the-national-decision-model/>

Eronen, P. - Fagperson og lærer i maktbruk ved Polisyrrkeshögskolan, Finland.

Mailkorrespondanse: 2021, 15. mars.

New Zealand Police (2006). Tactical Options Card. Hentet fra:

<https://www.police.govt.nz/resources/2006/taser-trial/taser-tactical-options-card.pdf>

Nettartikler og nettsider:

Amnesty International (2012, 15. februar). Amnesty International Urges Stricter Limits on Police Taser Use as U.S. Death Toll Reaches 500. Hentet fra: <https://www.amnestyusa.org/press-releases/amnesty-international-urges-stricter-limits-on-police-taser-use-as-u-s-death-toll-reaches-500/>

Amnesty International Canada (2018, 22. august) Tasers and Human Rights. Hentet fra:

<https://www.amnesty.ca/our-work/issues/human-rights-and-arms-trade/tasers-and-human-right>

Bonafede, H (2019, 4.juni). Slik virker politiets elektrosjokkvåpen. *Klikk*. Hentet fra:

<https://www.klikk.no/side3/vitenskap/slik-virker-politiets-elektrosjokkvapen-taser-6784205>

- Grindem, K. (2020b, 02. juli). - Taser er det beste verktøyet de har fått. *Politiforum*. Hentet fra: <https://www.politiforum.no/bevaepning-internasjonalt-sverige/taser-er-det-beste-verktoyet-de-har-fatt/201802>
- Grindem, K (2020a, 12. desember). Forlenger elektrosjokkvåpenprosjektet: - Dette er gledelig. *Politiforum*. Hentet fra: <https://www.politiforum.no/elektrosjokkvapen/forlenger-elektrosjokkvapen-prosjektet---dette-er-gledelig/207974>
- Helsebiblioteket (2020, 13. juli). Pepperspray-behandlingsanbefaling ved forgiftninger. Hentet fra: <https://www.helsebiblioteket.no/forgiftninger/gasser-og-kjemikalier/pepperspray-behandlingsanbefaling-ved-forgiftninger>
- Helliker, K. (2020, 11. august). The Unarmed Cop. *Brunswick*. Hentet fra: <https://www.brunswickgroup.com/unarmed-police-gun-violence-i16530/>
- Kennair, L. E.O. & Malt, U. (2021, 11. januar) Frykt. Hentet fra: <https://snl.no/frykt>
- Larsen, K.N. (2017, 21. september). - Dette er blitt finsk politis vanligste maktmiddel. *nrk*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/norge/elektrosjokkvapen-er-blitt-finsk-politis-vanligste-maktmiddel-1.13686230>
- Politiet (2020d, 9. januar). Elektrosjokkvåpen avfyrt 34 ganger i 2019. Hentet fra: <https://kilden/Nyheter/2020/01/09/esv-2019/>.
- Politiet (2020b, 6. april): Elektrosjokkvåpen avfyrt 16 ganger i første kvartal 2020. Hentet fra: <https://kilden/Nyheter/2020/04/03/elektrosjokkvapen-avfyrt-16-ganger-i-forste-kvartal-2020/?accordions=januar,mars,februar>
- Politiet (2020c, 30. juli). Elektrosjokkvåpen avfyrt åtte ganger i andre kvartal 2020. Hentet fra: <https://kilden/Nyheter/2020/07/30/elektrosjokkvapen-q2-2020/>
- Politiets sikkerhetstjeneste (2017, 8. november). Politiet og bevæpning. Hentet fra: <https://www.pst.no/alle-artikler/pressemeldinger/politiet-og-bevapning/>
- Peters, T (2008, 15. desember). New Zealand to be armed with Tasers. *World Socialist Web Site*. Hentet fra: <https://www.wsws.org/en/articles/2008/09/newz-s15.html>

Politiet (2020a, 8. desember). Elektrosjokkvåpen-prosjektet forlenges. Hentet fra:

<https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2020/12/08/elektrosjokkvapen-prosjektet-forlenges/>

Reid, T, Smith, G & Eisler, P (2019, 4. februar). As death toll keeps rising, U.S. communities start rethinking Taser use. *Reuters*. Hentet fra: <https://www.reuters.com/article/us-usa-taser-deaths-insight-idUSKCN1PT0YT>

Spesialenheten for politisaker (2018, 10. september). Sak 382/18-123, 30.08.2018. Hentet fra:

<https://www.spesialenheten.no/avgjorelser/sak-382-18-123-30-08-2018/>

Trædal, T. J (2019, 3.september). Dette er elpistolen politiet skal teste. *Politiforum*. Hentet fra:

<https://www.politiforum.no/elektrosjokkvapen-elpistol-taser/dette-er-elpistolen-politiet-skal-teste/147452>.

Wernersen, C (2012, 18. februar). Over 500 døde av politiets elektrosjokkpistol. *Nrk*. Hentet fra:

<https://www.nrk.no/urix/dor-av-politiets-elektrosjokk-1.8001269>

Yle (2020, 3. august). Police use of force on rise in past decade. *Yle*. Hentet fra:

https://yle.fi/uutiset/osasto/news/police_use_of_force_on_rise_in_past_decade/11477928

Videoklipp hentet fra nett:

Dagbladet (2019, 4. juni) *Politiet skyter med elektrosjokkvåpen*. [Videoklipp]. Hentet fra:

<https://www.youtube.com/watch?v=am1SEVTI-m4>

Vgtv (2019, 4. juni). *Dramatisk pågrepelse: politiet skyter med elektrosjokkvåpen*.

[Videoklipp]. Hentet fra: <https://www.vgtv.no/video/178629/dramatisk-paagripelse-politiet-skyter-med-elektrosjokkvaapen>

Selvvalgt pensum

- Boucht, J (2018) Polisens maktmedelsanvändning - en lärebok i finsk rätt. Tammerfors: Polisyrkeshögskolans publikationer - läroböcker 28. (62 sider).
- Henriksen, S.V. & Kruke, B.I. (2020). *The Force Continuum: Prevalence and Characteristics of Police Use of Coercive Force*. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(2), 5-22.
<https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2020-01-02>. (18 sider).
- New Zealand Police (2008, februar). *Operational Evaluation of The New Zealand Taser Trial*. (ISBN 978-0-477-10080-9) Hentet [07. april 2020] fra:
<https://www.police.govt.nz/resources/2008/operational-evaluation-of-nz-taser-trial/operational-evaluation-of-nz-taser-trial-2008.pdf> (192 sider).
- NOU 2017: 9. (2017). *Politi og bevæpning – Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-9/id2545750/> (285 sider).
- Polismyndigheten (2016) *Polisens användning av skjutvapen och eventuella behov av åtgärder* (Rapport dnr:A298.574/2014). Hentet [07. april 2020] fra:
https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/polisens-anv-skjutvapen-behov-atgarder.pdf (215 sider).
- Umeå Universitet (2020, mars). *Elchockvapen som hjälpmedel vid polisiära ingripanden - En vetenskaplig utvärdering av Polismyndighetens försöksverksamhet med elchockvapen 2018-2019..* Hentet [07. april 2020] fra: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1439591/FULLTEXT01.pdf> (84 sider).